Azərbaycan Respublikasının
Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına
Dövlət Dəstəyi Agentliyi

EDF
SBIIYF

Şuşa xarici sərmayəçinin və potensial turistin gözü ilə

Dr. İnqilab Əhmədov

25 noyabr 2022-ci il

Problemin qoyuluşu

28 illik işğal dövründə tamamilə dağıdılan Şuşa şəhəri unikal relyefə malik olduğundan və bərpası külli miqdarda vəsait tələb etdiyindən, onun yalnız dövlət vəsaiti hesabına bərpası effektiv (rasional) deyil.

Məqsəd

Şuşa şəhəri 28 illik işğaldan azad edildikdən sonra, onu yalnız bərpa etmək yox, dünya üçün tanınan, cəlbedici və unikal etmək lazımdır.

Dünya təcrübələri

- ✓Hazırda UNESCO-nun Dünya İrsi Konvensiyasının (World Heritage Convention) siyahısında dünyanın demək olar ki, bütün ölkələrindən 1154 məkanının adı var;

- ✓Siyahıda Azərbaycandan İçərişəhər, Qobustan Qaya sənəti mədəni landşaftı və Şəki Xan sarayı da var.

Vilyamsburq:
Açıq səma altında canlandırılan tarix

- ABŞ-ın Virginiya ştatında yerləşən Vilyamsburq layihəsi 1926-cı ildə Jon Rokfellerin maliyə dəstəyi ilə gerçəkləşib;

- Layihənin məqsədi həmin məkanda 18-ci əsr kolonializmini canlandırıb, müasir nəsil üçün onu bir növ teatrlaşdırılmış canlı şəhərə çevirməkdir;

Vilyamsburq:
Açıq səma altında canlandırılan tarix

- ✓ Kolonial Vilyamsburq mülkü 1927-ci ildə satın alınıb və 1936-cı ildə Rokfellerin evi olub;
- ✓ Açıq səma altında olan şəhəri tam gəzib-dolanmaq üçün 2-3 saat vaxt lazımdır;
- ✓ Fondun maliyə dayanıqlığı dövlət-özəl tərəfdaşlığı - PPP (public private partnership) modelinə əsaslanır.

Şuşanın profili

- Şuşa şəhərinin ərazisi - 5.5 kv.km;
- Şuşa rayonunun 1 yanvar 2016-cı il tarixinə əhalisi 32,8 min. nəfər;
- Etnik tərkibinə görə Şuşada əsasən azərbaycanlılar yaşayıb. Əhalinin 95,8 %-i azərbaycanlılar, yalnız 4 %-i ermənilər olub;

Şuşanın profili

- Şəhərin təməli 1752-ci ildə Qarabağ xanı Pənahəli xan tərəfindən qoyulub;
- Şuşada 17 məhəllə olub;
- Şuşa şəhəri 31 kənd ilə birlikdə Şuşa inzibati rayonun tərkib hissəsidir;
- Şuşanın keçmişdə mərkəzi kimi Bazarbaşı (Rastabazar) göstərilirdi.

Şuşa şəhərinin bərpası və statusu ilə bağlı mövcud qanunvericilik

- ✓**"Şuşa şəhəri haqqında"** Qanun **–** *31 may 2021-ci il;*
- ✓**Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında** Qanun – *2000-ci il;*
- ✓**"Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində 2022-2026-cı illərdə "yaşıl enerji" zonasının yaradılması üzrə Tədbirlər Planı" –** *NK qərarı, 2 iyun 2022-ci il;*
- ✓ **"Şuşa şəhərinin ərazisində qadağan olunmuş sahibkarlıq fəaliyyəti növlərinin Siyahısı" –** *NK qərarı, 2 avqust 2022-ci il*

Şuşanın və digər azad edilmiş ərazilərin bərpasında mövcud maliyyə imkanları

- ✓2021-ci il dövlət büdcəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası- **2,2 mlrd. man.;**

- ✓2022-ci ildə dövlət büdcəsinə edilən dəyişikliklərdən sonra bu məqsədlə ayrılan vəsait artırılaraq - **2,67 mlrd. man.**;

- ✓**2023-cü il dövlət büdcəsində - 3,0 mlrd. man.,** və ya cari ilə nisbətdə 330,0 milyon manat (12,4 faiz) çox vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Şuşanın yaxın perspektivdə inkişaf istiqamətləri

- ✓Şuşa unikal tarixi və mədəni irs kimi;
- ✓Şuşa unikal ənənə və bacarıqların dirçəlişi kimi;
- ✓Şuşa və ətraf regionun yeni tərtibatda dirçəldilmiş saglamlıq mərkəzi kimi;
- ✓Şuşa və ətraf regionun ekoturizm mərkəzi kimi;
- ✓Şuşa Qarabağ yaşıl enerji modelinin tərkib hissəsi kimi.

Şuşa unikal tarixi və mədəni irs kimi

Şuşa unikal ənənə və bacarıqların dirçəlişi kimi

Şuşa və ətraf regionun yeni tərtibatda dirçəldilmiş sağlamlıq mərkəzi kimi

Şuşa və ətraf regionun ekoturizm mərkəzi kimi

Şuşa Qarabağ yaşıl enerji modelinin tərkib hissəsi kimi

“Dövlət-özəl tərəfdaşlığı” Şuşanın bərpa və yenidənqurulmasında əsas model kimi

- ✓Milli Məclisdə 1-ci oxunuşdan keçmiş “Dövlət-özəl tərəfdaşlığı” (PPP) Qanunu;
- ✓PPP-nin üstünlükləri;
- ✓PPP-nin Şüşanın bərpa və inkişafında relevantlığı;
- ✓PPP, dövlət vəsaitinə qənaət etmək üçün münasib model kimi.

Nəticə və tapıntılar

- ✓Şuşanın unikallığı onun dünya üçün əlçatan və cəlbedici edilməsində unikal marketinq yanaşması tələb edir;
- ✓Əsas hədəflərdən biri dövlət büdcəsindən ayrılan investisiya xərclərinin optimallaşdırılmasına nail olmaqdır;
- ✓Şuşanın perspektiv inkişafını yalnız turist ziyarətinə bağlamaq riskli ola, onun, davamlı inkişaf üçün kifayət etməyə bilər;
- ✓Şuşanın inkişaf planını diversifikasiyalı model əsasında təşkil etmək daha münasib görünür.

Nəticə və tapıntılar

- ✓Şuşanın istehsal və xidmət potensialı geniş çeşidli yox, məhz unikallığı ilə seçilən mal və məhsulun, habelə xidmətlərin gerçəkləşməsindən keçir;
- ✓Şuşanın unikal səriştə və bacarıqlarını məhz **qiq iqtisadiyyatı** üzərində qurmaq daha məntiqi görünür;
- ✓İşçi qüvvə üçün müntəzəm təlimlərin təşkili uğurlu nəticə üçün mütləq şərtdir;
- ✓Çoxşaxəli fəaliyyət istiqamətləri, özü-özlüyündə müqayisəli üstünlüklərə malik seqmentlər olmaqla yanaşı, həm də bir-birini tamamlayan fəaliyyət növləridir;
- ✓Dövlət-özəl tərəfdaşlığı modeli Şuşanın həm bərpasında, həm də gələcək inkişafında davamlılığı təmin etmək üçün daha münasib görünür.

Tövsiyələr

- ✓ Davamlı inkişaf modeli üçün Strategiyanın hazırlanması, bu istiqamətdə prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi, habelə hökumətin konseptual yanaşmasınının, o cümlədən resursların cəlb edilməsinin orada əks etdirilməsi müvafiq görünür;
- ✓ Şuşanın həm bərpası, həm də gələcək inkişafının əhatəli və hərtərəfli tərtibi üçün bütün maraq tərəfləri ilə, o cümlədən icma qururmları, bizneslə müzakirələrin təşkili uğur şərtlərindən biridir;
- ✓ Şuşanın bərpası və yenidənqurması prosesində mümkün təsirlərin qiymətləndirilməsi, xüsusilə neqativ eksternaliti təsirlərinin müəyyənlişdilməsi və potensial itkilərin minimuma endirilməsi üçün önəmlidir;
- ✓ İlkin mərhələdə Şuşanın cəlbediciliyinin təmin edilmısi üçün dövlət və ictimai sektorda, habelə biznes səviyyəsində müntəzəm promo materiallarının hazırlanıb dünya ictimaiyyəti üçün əlçatan edilməsi gələcək uğurun təməlidir.